

ousitanioVIVO

JOURNAL OUSITAN

ARTICOLO REALIZZATO NELL'AMBITO DELLE INIZIATIVE FINANZIATE DALLA PRESIDENZA DEL CONSIGLIO DEI MINISTRI | PROGETTO UNIONE MONTANA VALLE MAIRA LEGGE 482/99

LO MONDE DI ULTIMS DE BERTOLINO

FACH DA FRANCESCO TOMATIS

VIRAT EN OCCITAN DA ROSELLA PELLERINO

GRAFIA CLASSICA

Lo poeta piemontés originari d'Montad¹, Remigio Bertolino, emè *A filo di cielo* (Gli Spigolatori, Mondovì 2023) s'confronta mai, après *Il maestro della montagna* (Liboà, Dogliani 2009), emè lo romans brèu en lenga italiana. Coma en sa luminosa òbra poetica, per esclentas² apariciens de lusor³ celestial a travers l'univers d'creaturas d'la

Remigio Bertolino

montanha, sèm aculhits ilamont, ental monde di ultims, «lhi ministres d'antics rites d'la campanha, lhi eròis de pichòtas empresas de tuchi lhi jorns», sobrevivuts e pura jà transparents a una bela que⁴ desisa⁵ argeneracien tota nòva, escatològica gracias a lors vitas marginalas, umblas⁶ e sublimas ental mesme temp.

¹ Montaldo di Mondovì.

² Diafane.

³ Splendore.

⁴ Sebbene.

⁵ Discreta.

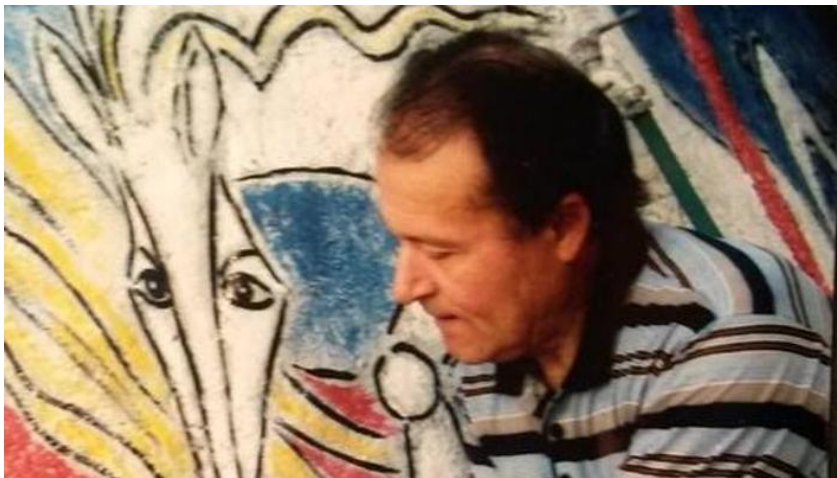
⁶ Umili.

L'autor se cala en l'experiènça sus las Alps d'un siu car amís jà mancat, lo pintre e escultor d'Carù Francesco Russo Buròt (1945-2022), e l'entreça emè la sia, contant emè participacien las votz, lhi morres, lhi gests, la cura d'la natura e d'la vita, bèla si minimala, qu'ele avia agut la fortuna d'viure ent'un ric an passat ent'una ruua alpina

d'arbols e pèiras, donant votz a travers aquesti ai ultims, «drant que caleisse l'eisubli⁸ total», cerchant de culhir «l'ultim estraluc⁹ d'un mond qu'encima¹⁰». S'era sistemat en cò d' Cin, un savi e industriós montanhard, un alpin d'la prima guerra mondiala, qu'avia dividut emè ele, coma un fraire, pas mec la rustica mishon, donant-lhi una estancia e lo permés

patrimòni d'un ultim «microcòsme solitari e ancestral d'la vita alpina», entropelat¹² ai pè del Bric, ròcha piramidala plena d'mister, da lhi «uelhs d'pèira» e lambornhant¹³ miralh¹⁴ d'un monde estonant¹⁵.

llamont tot viu «a fil de cèl», inluminat da un clar superior ental siu èsser minimal, creatural, mortal pròpi d'un monde qu'es per desparesser, marginal, abandonat, mas enca' tament ric d'umanitat e d'sapiènça naturala. Es lo renh de Cin, que cudís un pichòt escaron¹⁶ d'feas e quaque chabra, emè decisien e grinosa¹⁷ compassien, qu'escota la «musica divina» de lhi arbols sot las verleras¹⁸ que bufon entre lhi merzes pelats¹⁹, que fai còire «pan e sumis» ental forn d'la pichòta comunitat, qu'en la figura sacra d'la Vierge emè lo Bambin e un passaròt, pintaa en 'na

Francesco Russo detto Buròt

monregalesa, «ai confins del mond». llamont volia recerchar la font del siu far artistic, seguent formas e *nisus formativus*⁷ de rests

d'adobrar un simple laboratòri da mes-da-bòsc¹¹, mas tantas experiènças e emociens, conoissenças praticas e situaciens qu'avia vivut,

⁷ Latino, sforzo formativo, tendenza a moltiplicarsi.

⁸ Oblio.

⁹ Bagliore, ultimo segno di vita negli occhi di un moribondo.

¹⁰ Tramonta.

¹¹ Falegname.

¹² Raccolto.

¹³ Baluginante.

¹⁴ Specchio.

¹⁵ Stupefacente.

¹⁶ Piccolo gregge di ovini.

¹⁷ Amorevole.

¹⁸ Raffiche di vento.

¹⁹ Spogli.

nicha²⁰ d'la sia estancia, cercha lo morre mai vist d'la maire mòrta mentre acuchava²¹, qu'embraça coma 'na balarina eslinda²² lo dalh²³ dançant s'erba jatzenta²⁴, marchant coma un antic guerrier cench²⁵ da la claror..., fasant intrar parier²⁶ lo nòstre artista ental monde del borg alpin, a travers lhi simples e savis gests d'la sia vita cobeosa²⁷.

Es lo renh di sarvans e des maschas des tradiciens popolaras, mas decò d'inspirats que devison²⁸ tuchi lhi jorns emè angels e sants, del pichòt Marc, que soterra un passaròt doirat²⁹ dai siei camarados³⁰ pus grands, e decò des preguièras, coma aquelas de Jin e Tonin, dapè al «paradìs d'michor³¹» del «pichòt solelh domesti³²», l'estua³³,

engranaas³⁴ a «montar ensemp a las beluas³⁵ vers l'estelat valosqueant³⁶», coma la preguièra autentica e pura d'un filhèt pastret, Nino, pendut³⁷ entre «mars d'erba» e «lhi baldaquins blanchs des neblas», alumant³⁸ de reveire lo «clar esbalunant³⁹» del sorire d'la maire ja mancaa. Es lo renh de tantas personas particularas, totas penduas entre arlam⁴⁰ e aisa⁴¹, arbelh⁴² e sorires, doçor⁴³ delicat d'la vita e una mortalitat que s'arramba. Un monde, pròpi perqué pichòt e sensible, bòn a curar la vita, umana e naturala entreçaas en maniera indivisibla, transparent al claror superior que mec ilamont, a fil de cèl e gracias a una minimalitat existenciala tota escòut⁴⁴ e pura virtualitat, enca' per

²⁰ Nicchia.

²¹ Partorire.

²² Leggiadra, flessuosa.

²³ Falce.

²⁴ Dolce pendio erboso.

²⁵ Aureolato, circonfuso.

²⁶ Così.

²⁷ Parca, frugale.

²⁸ Discorrono.

²⁹ Percosso a morte.

³⁰ Compagni di gioco

³¹ Tepore.

³² Casalingo.

³³ Stufa a legna.

³⁴ Intonate.

³⁵ Faville.

³⁶ Scintillante.

³⁷ Sospeso.

³⁸ Desiderando qualcosa in modo accorato.

³⁹ Sfolgorante.

⁴⁰ Quiete, rilassatezza.

⁴¹ Inquietudine.

⁴² Operosità, tenacia.

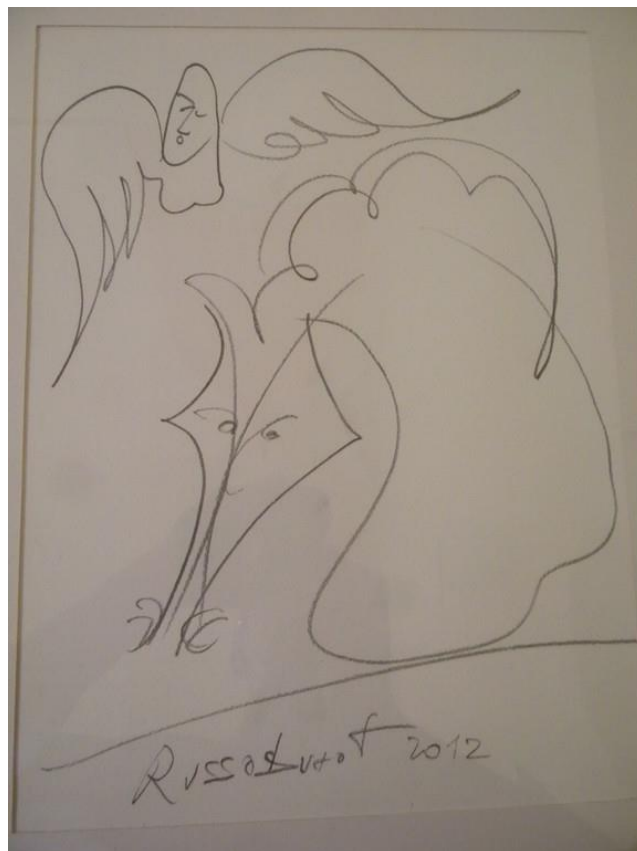
⁴³ Dolcezza.

⁴⁴ Ascolto.

lhi ultims estralucs es
 possibil contemplar.
 llamont es tot un monde de
 clar esbalunant, per lhi
 uelhs tament vius e
 genics⁴⁵ da guinchar⁴⁶
 l'esclarzaa⁴⁷ trelutzenta⁴⁸
 des pichòtas causas, des
 creaturas reservaas,
 celestias en lor umiltat.
 llamont lo clar «desrevela
 las causas menuas⁴⁹ de
 tuchi lhi jorns, enroant-
 las⁵⁰ de magia e de

mister». llamont, perquè
 «Lo sofle d'Nòstre Senhor
 a pas de confins»,
 l'«esposa d'l'uvern» es la
 nèu, que mostra d'un cant
 la mortalitat de totas las
 causas e lor eterna
 ulterioritat, facha d'glòria
 blanca e
 òmnicorrelativitat: «veian
 las abelhas blanchas
 d'l'uvern qu'eishamavon⁵¹
 dal cèl a la terra e, quora
 eron arribaas, se

baronavon l'una sus l'autra
 coma dedins una breiça⁵²
 d'glaç, per se braçolear⁵³,
 esquasi per
 s'eschaudar...». L'esposa
 blanca, conta Cin, «Diu la
 manda da l'aut di cèls». «Gacha: lo novèl monde
 serè parier...». Escatològic
 mond, escorzut⁵⁴ da lhi
 ultims, sobrevivuts
 tragicament ilamont ent'un
 monde gavòt⁵⁵.

⁴⁵ Candidi, puri, genuini.

⁴⁶ Osservare.

⁴⁷ Fulgore.

⁴⁸ Rifulgente.

⁴⁹ Minute.

⁵⁰ Avvolgendole.

⁵¹ Sciamavano.

⁵² Favo.

⁵³ Abbracciarsi forte, tenersi stretti.

⁵⁴ Intravvisto.

⁵⁵ Alpigiano.